

ITE**Ladin****1. classa****Competënzes ala fin dl 1. biennium**

- La studënta, le studënt é buna/bun da
- capí y tó sö te na manira critica le contignü, la minunga, le punt d'odüda y la mentalité de chi che baia
- espone tla discusciun minunghes y sentimënc te manires desferëntes, reagí tla dërta mosöra sön les osservaziuns de d'atri, argumenté y defëne punc d'odüda
- lí i tesć cun espresciun, capí le contignü d'informaziun y ince la mentalité di auturs, imparan da aprijé le valur artistich de n test y conscidran la letöra na fontana por l'arichimënt personal
- scrí sorts desvalies de tesć adoran n lingaz spezifich y gramaticalmënter dërt
- confronté le ladin te süa fonetica, süa morfologia, te so lessich y te süa sintassa cun d'atri lingac
- capí la cultura y la realté ladina y la interpreté

	Abilitës	Conescënzes	Argomënc / Contegnüs	Indicaziuns metodologiches y didatiches – Materiali – Media – Strumënc	Tematiches interdisciplinaries – Referimënc – Injuntas personales
Ascuté	ascuté cun atenziun, individué i punc essenziail, tó sö informaziuns tl detail	tecnicas de comprehension de tesć	tematiches literares	trasmisciuns televisives formulé suposiziuns danfora se basan sön elemënc che an conësc bele: titul, toch aldí... inventé n'atra fin discusciuns ascuté sö ci che i compagns/les compagnes á ponsé y ...	deplü sorts de stories vëgn tratades ince tles atres materies literares

	capí l'intenziun dla conversaziun, jí ite ti senti-mënc dles/di interlocutores/s, confronté opiniuns y punc d'odüda	carateristiches dles formes de discusciun y de formes d'argumentaziun	tematiches atuales discusciuns tematiches desvalies sciöche: La Preistoria tla Ladinia, le Tëmp di romans, la geografia dles valades ladines, les liëndes, usanzas y festes ia por l'ann, tesć leterars y biografia de auturs importanc dla Val Badia	trasmisciuns radiofoniches, televisives, internet DVD Ladinia, tera de confin dada fora da OLFED, te deplü idioms ladins	discusciuns sön tematiches d'atualité
Baie	ester bugn da manajé deplü sorts de situa-ziuns de conversaziun y jí ite aladô sön les/i interlocutores/s	formes de dialogh y d'interaziun, regoles y strategies dl baié	discusciun formala y informala le referat teatralisé n test: language village:l'ufize turistisch, te restaurant caraterisé le lingaz de na porsona porté dant n argomënt	porté dant argomënc desvalis dan la classa	les formes desvalies dl baié proiet language village: da realizé adöm ales atres materies leterares
	baié te na manira lëdia, tlera y articolada, adoré n lessich nët	formulaziuns strotorades y elemënc tipicamënter ladins	Tradiziuns argomënc che plej ai scolars atualité	mësa torona, discusciuns sintassa ladina manires astoriches da dí	confronté elemënc dl lingaz ladin coi atri lingac
	anuzé deplü tecniches dl baié tla presentaziun	tecniches de presentaziun	tematiches che reverda la storia, la geografia, la leteratöra, les usanzas y les tradiziuns y la mitologia de nosc raiun	power point presentaziun a usc presentaziun cun placac	riflescium: cun ci interlocutor y te ci situaziun vá pa bun ci tecnica

Lí y jí ite sòn test	lí cun intonaziun, lí surafora y lí te na manira seletiva	tecnicas de letöra	tesc fora de foliec, tesc leterars	lí dadalt lí daplan lí ti don plü pëis a elemënc stilistics desvalis formulé domandes y lapró lí da plan	mioré le lí dadalt diventé plü asvelc tl lí y tl capí
	porvé fora y adoré tecnicas por se recordé plü saurí	aiüc por se recordé plü saurí	de vigni sort de tesc, ince chi bele tratá cun d'atres finalitês	scrí fora i punc essenziat laoré fora na mind-map lauré fora n cluster	fá referimënt al ZIB (Zentrum für Information und Beratung / Lernberatung)
	analisé elemënc tl test, tó informaziuns fora de tesc desvalis y les lauré fora	strategies por capí y lauré fora tesc	tesc informatifs de vigni sort de brosciüres, libri sòn n argomënt spezifich, articui de revistes o foliec	analisé i tesc en cunt de strotöra, sort de reghister, lessich y espresciuns setoriales se imaginé n cheder comunicatif nü: rezetur, messaje, intenziun o ater, y lauré fora n test nü	lauré deboriada cun i professurs de d'atres materies leterares sòn la tipologia di tesc
	imparé da conësce tesc de auturies ladines/ auturs ladins	elemënc de leteratöra ladina	pié ia da auturs che i scolars conësc bele dé na suravijiun globala dla leteratöra	analisé la relaziun di tesc cun la biografia dl/a autur/ia y cun l'cheder sozial y ince cun la contrada	riflesciun sòn na definiziun de leteratöra ladina
	valorisé les liëndes ladines sciöche espresciun dla tradiziun orala y dla cultura popolar	liëndes ladines	mitologia ladina	Fanes, liënda y poem Cianties, poesies sura chësc argomënt analisé i personaji jí ite sòn i posc nominá tla liënda	la mitologia é n tema che vëgn traté te 1 ^a classa ince tles atres materies leterares
Scrí	cöie adöm ideas, cherié n plann de scritöra, formulé pinsiers y scrí le test final	fases dl prozes da scrí	temesc de atualité temesc fitifs	scritöra de basa: argomënc o ideas, strotöra, formulaziun	al é da laoré deboriada cun i professurs de d'atres materies leterares
	lauré fora tesc, i scrí inant y i mudé	elemënc de composiziun de n test	Leteratöra	scritöra creativa tres ampliazium, continuaziun o mudaziun	le toch da chël che an pëia ia mëss ti plajëi ai scolars

<p>trá adöm i punc essenziài de n test plü lunch</p>	<p>carateristiches dl ressumê</p>	<p>articui de atualité y leteratöra</p>	<p>determiné ci informaziun che é prinzipala y cara che é secundara alzé fora i elemënc plü importanc y chirí espresciuns sinonimes formulé le test nū ne se desmentian nia de situé l/la letur/ia</p>	<p>savëi da despartí l'essenzial dal secundar é na competënza scialdi ütla por le rest dla cariera scolastica</p>
<p>se eserzitê tles formes desvalies dl'espresciun scritta</p>	<p>carateristiches de tesć espressifs /creatifs, tesć informatifs y descritifs</p>	<p>cuntia cōrta poesies scēmples articui jornalistics descriziun de personaji y posc da deplü fontanes language village: te restaurant l'ofize turistich</p>	<p>analisé les carateristiches de vigni tipologia linguistica porvé da scrí instêsc val'test</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ la spëisa da plüdadî ▪ scrí sō rezetes de spëises tipiches da chiló da nos ▪ mëte adöm n menü de spëises ladines ▪ mëte adöm n dialogh scrit “te restaurant” ▪ inventé n dialogh scrit che descrí na situaziun de vita da vignidé tl ufize turistich 	<p>la cuntia cōrta vëgn tratada te 1^a classa ince tles atres materies leterares</p> <p>proiet language village adöm ales atres materies leterares</p>

	scrí i tesć se tignon ales regoles morfosintatiches y ortografiches	regoles gramaticales	<p>repetiziun de regoles che an stënta da se recordé o da adoré regoles nōies che dēida da capí le funzionamēnt dl lingaz</p> <p>Traduziuns a nivel C por l'ejam de trilinguism</p>	<p>tl mēteman dl ann de scora scrí i scolars n pice test por che le professor pois analisé la situaziun de scomenciamēnt y planifiché ci elemēnc gramaticai che é da tó tres ciamó n iade o plü avisa</p> <p>analisé les interferēnzes y confronté i lingac en chestiun</p> <p>fá eserzizi gramaticai por se eserzité da adoré les regoles</p>	<p>por le motif che i scolars á - confrontan cun le talian y le todēsch - albū dolarata pūces ocajiuns da adoré le ladin scrit, ne le ái ciamó nia tan automatisé</p>
Cultura ladina	se dé jō cun le lingaz, la storia, la leteratōra y la situaziun sozio-economica dles valades ladines	i ladins dles Dolomites inier y incō	<p>le ladin confronté cun i atri lingac</p> <p>le ladin standard/ SPELL</p> <p>i liví de conescēnza de n lingaz aladō dl cheder europeich</p> <p>Argomēnc de storia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ La Preistoria tla Ladinia: le paleolitich, l'Ursus Ladinicus, les assostes di iagri, l'Ēl de Mondeval, i insediamēnc de Sotciastel, Col de Flam, Col dai Pigui ▪ Le tēmp di romans <p>La geografia dles valades ladines</p> <p>tesć leterars y biografia de auturs importanc dla Val Badia</p>	<p>classifiché i lingac che i scolars conēsc do la parentela linguistica</p> <p>i scolars valutēia instēsc sūes conescēnzes dl ladin do le <i>Cheder cumun europeich de referimēnt por i lingac</i></p> <p>al vēgn fat ativitēs fora dl <i>Portfolio Europeich di Lingac</i></p>	<p>i elemēnc de storia teritoriala vēgn tratá en colauraziun cun i professors dla materia de <i>Storia</i></p> <p>i elemēnc de economia teritoriala vēgn tratá en colauraziun cun i professors dla materia <i>Děrt y Economia</i></p>